

Kainuun liitto
Pentti Malinen
maakuntajohtaja

SELVITYS
9.3.2018

Kainuun liiton tarkastuslautakunnan pyynnöstä seuraavassa raportoin ja arvioin Luonnonvarakeskuksen Kainuun toimintojen edunvalvonnan prosessia. Selvitys keskittyy vuoden 2016 toimintaan, mutta kokonaisuuden ymmärtämiseksi olen koonnut raporttiin asiaan liittyvän päätöksenteon taustan. Luke-Kainuun muodostamiseen kuuluu kolmen eri tason prosesseja, jotka ovat:

- Poliittinen päätöksenteko: Lukea koskeva lainsäädäntö (eduskunta / MMM)
- Luken toimipaikkaverkkoa koskeva päätöksenteko (MMM / Luke)
- Luke-Kainuun toimintamallin rakentaminen (Luke / kainuulaiset sidosryhmät)

Tausta: Luonnonvarakeskuksen perustaminen ja toimipaikkaverkoston uudistaminen

Poliittinen päätöksentekoprosessi Luonnonvarakeskuksen perustamiseksi käynnistyi maaliskuussa 2012 ministeri MMM:n toimeksiannolla. Sen mukaan selvitettiin silloisten erillisten tutkimuslaitosten MTT, Metla ja RKTL fuusioimista yhdeksi tutkimuslaitokseksi vuoteen 2016 mennessä. Laaditus projektisuunnitelman perusteella ministeri Jari Koskinen asetti tammikuussa 2013 Luonnonvarakeskuksen perustamishankkeen, jonka tarkoituksena oli muodostaa hallinnonalalle uusi tutkimuslaitos 2015 alusta lukien. Elokuussa 2013 toimeksiantoa täydennettiin niin, että myös MMM:n tietopalvelukeskuksen (TIKE) tilastopalvelut sijoitetaan Luonnonvarakeskukseen 1.1.2015 alkaen. Fuusio kirjattiin valtioneuvoston periaatepäätökseen syyskuussa 2013 (VN:n periaatepäätös valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseksi). Eduskunta hyväksyi lain Luonnonvarakeskuksesta kesäkuussa 2014.

Valtioneuvoston syyskuussa 2013 tekemän periaatepäätöksen mukaan Lukeen siirtyviltä toiminnoilta leikattiin 20% tutkimusrahoituksesta. Valtiontalouden tasapainottamiseksi tehtyjen leikkausten kanssa rahoitusleikkaus kasvoi 25%:iin. Ministeriön käynnistämässä Luken perustamishankkeessa valmisteltiin vuoden 2014 aikana toimipaikkaverkoston ja henkilöstöön kohdistuneiden supistusten vaikutukset. Niin Luken henkilöstön kuin infran osalta tämä merkitsi 25% leikkauksia ja käytännössä 400 henkilötyövuoden vähennystä ja 35 toimipaikan supistamista 25:een.

Luken toimipaikkaverkoston uudistaminen: MMM esitti syksyllä 2015, että Luken toiminta jatkuu Kainuussa Luonnonvarakeskuksen Kainuun strategisena tutkimusyksikkönä (siten että alueella toimiville lukelaisille tarjottiin mahdollisuus siirtyä jatkavalle toimipaikalle Kainuussa). Ehdotukseen liittyen maakunnan liitot (ml Kainuun liitto) ja toimipaikkojen sijaintikunnat antoivat lausuntonsa. Luken johtaja Mari Walls kävi lausuntojen perusteella Kainuun liiton kutsusta tutustumis- ja neuvottelukäynnillä Kainuussa. Liitteenä on Luken antama vastaus Kainuun liiton ja Sotkamon kunnan lausuntoihin. Sen keskeinen sisältö oli Luken lupaus käydä Kainuun

toimintamallin organisoinnista erillinen prosessi yhdessä kainuulaisten sidosryhmien kanssa.

Alueellistamisen neuvottelukuntaan MMM toi suunnitelmat käsiteltäväksi 10.12.2015. MMM:n Lukea koskevaan suunnitelmaan sisältyi strategisen tutkimuksen yksikön perustaminen Kainuuseen (Paltamo). Aiempaan suunnitelma-versioon verrattuna Kainuun toimintoja koskevaan esitykseen on lisätty käynnistettäväksi ”uuden toimintamallin vaihtoehtojen kartoitus strategia- ja aluelähtöisesti niin, että pyritään turvaamaan biokaasulaitoksen toimintakokonaisuus keskeisenä kokeilu- ja kehittämisalustana, jossa elinkeinotoimijoilla olisi merkittävä rooli”.

Alueellistamisen neuvottelukunta antoi puoltavan lausunnon 10.12.2015 Luonnonvarakeskuksen toimipaikkaverkkoa koskevasta suunnitelmasta. Kainuun toimipaikkoihin liittyviin esityksiin mahdollisista henkilöstön siirroista Kainuun sisällä neuvottelukunta ei voinut puuttua, sillä työpaikat säilyivät samalla työssäkäyntialueella. Toimitilojen vähentämiseen neuvottelukunnalla ei ollut toimivaltaa. Toimipaikkasuunnitelman saatua ministeriöltä vahvistuksen toimeenpanovastuu on ollut Luken toimivalla johdolla.

Luken toimipaikkaratkaisut Kainuussa 2016-

Heti alueellistamisen neuvottelukunnan päätöksen jälkeen Luken Paltamon ja Sotkamon toimipaikkojen, Kajaanin ammattikorkeakoulun, Kajaanin yliopistokeskuksen (CEMIS) ja Kainuun liiton edustajat pitivät asiaa koskevan valmistelukokouksen 22.12.2015. Em. tahot valmistelivat siten yhdessä Luken johdon kanssa tammikuussa aloitettavaa asian jatkovalmistelua ”uuden toimintamallin kartoittamiseksi”.

Luonnonvarakeskuksen Kainuun strategisen tutkimusyksikön toimintamallia koskeva valmisteluprosessi toteutettiin maaliskuu-kesäkuussa 2016. Luken vetämän valmisteluprosessin ensimmäiset tilaisuudet pidettiin 18.3. Sotkamossa ja Kajaanissa. Kainuun liitto kokosi asiantuntijatyöpajan paikalliset osallistujat. Koolla ollut ryhmä toimi prosessin ohjausryhmänä kokoontuen kaksi kertaa: 2.5. Kajaanissa KAO:n Seppälän tiloissa ja 1.6. videoneuvotteluna.

Valmistelutyö organisoitiin substanssipohjaisiin työryhmiin, joiden tuloksista alla tiivis yhteenveto:

1. **biokaasun tuotanto- ja käyttöketjun tutkimus- ja kehittäminen (laajasti):** Tällä hetkellä uusia biokaasuhankkeita ei ole menossa. Syynä on se, ettei BioGts Oy ole saanut laitosta toimintakuntoon. Vuoden 2018 alkupuolella aikana yhtiön aktiivisuus on kasvanut merkittävästi, mikä johtuu asian saamasta julkisuudesta (Sotkamo-lehti) sekä Luken ja Liiton lisätarkastuksista, joilla on vaadittu ripeitä toimia laitoksen kuntoon saattamiseksi. Luke on kirjoittanut biokaasulaitoksen uusiin hankehakemuksiin.

2. **metsäbotalouden tutkimustarpeet Kainuussa ja Luken mahdollisuuden ml luonnontuotteet:** Luke Joensuu on osallistunut mm. KaiCell Fibers- ja Kuhmon Kantolan kehityshankkeisiin.
3. **sininen bitalous:** tutkimus Paltamossa ja uudet avaukset (yksi uusi konkreettinen avaus vesiviljelyyn: pikkulimaskan (=veden pinnalla kasvava luonnonvarainen vesikasvi *Lemna minor*) viljelykokeilut kalanviljelylaitoksessa. Tavoitteena on selvittää voiko tätä proteiinirikasta kelluskasvia käyttää kalanrehun raaka-aineena.)
4. **ravitsemus & terveys ja ruoka:** tutkimus ja uudet mahdollisuudet (Green care – toimintaan liittyvä Luken hanke on käynnistynyt Kainuun alueella). Tähän liittyy myös suunnitelmia metsän monikäytöstä.

Työryhmien tulokset ja jatkoesitykset käsiteltiin Seppälässä 10.6.2016 tilaisuudessa ja annettiin evästykseltä jatkua niiden pohjalta Kainuun toimintamallin valmistelua omassa päätöksenteossa (Liitteenä 2 osallistujaluettelo).

Maakuntahallituksen rooli LUKE-valmistelun seurannassa 2016

Luonnonvarakeskuksen Kainuun toimintoja koskevan valmistelun tilannetta Kainuun maakuntahallitus seurasi maakuntajohtajan ajankohtaiskatsausten yhteydessä. Asia oli esillä seuraavissa kokouksissa: 18.4.16 § 53; 16.5.16 § 68; 13.6.16 § 74 ja 19.9.2016 § 110.

Kesäkuun 2016 kokouksessa esiteltiin maakuntahallitukselle Luonnonvarakeskuksen Kainuun toimintojen jatkosuunnitelmat. Tämän asiakohdan yhteydessä pöytäkirjaan kirjattiin seuraava kannanotto:

Mh päätös:

Asian nro 4 (Luonnonvarakeskuksen Kainuun toimintojen jatkosuunnitelmat) maakuntahallituksen tahtotila on, että maakuntahallitus pyrkii säilyttämään Kainuussa Luken Sotkamon toimipisteen sekä muidenkin toimipisteiden toiminnot myös jatkossa.

Kainuun liiton osalta tätä tavoitetta on edistetty em. prosessissa tehdyt päätökset huomioiden tukemalla Luke-Kainuun ja Kainuussa toimivien tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden yhteistyötä erityisesti yhteistä hanke- ja rahoitushakemusten valmistelua sekä etsimällä kestävää ratkaisua Luken Sotkamossa toimivan biokaasulaitoksen toiminnan jatkamiselle. Kainuun liitto toimi tässä myös biokaasulaitoksen osarahoittajan roolissa.

Luke-Kainuun toimintatilanne 2017 lopussa

Kehitysjohtaja Ilkka Laurilan antaman selvityksen mukaan:

”Luken laajat toimipaikkauudistukset tehty. Luke jatkaa rakenteella, jossa sillä on toimipaikka 13 Manner-Suomen maakunnassa. Kainuussa on toimipaikka Paltamossa, Paljakan koetoiminta-asema sekä

tutkimusyhteistyöpaikka Kajaanissa Kainuun ammattiopiston Seppälän yksikössä. Paltamossa ja Kajaanissa työskentelee kummassakin noin 10 lukelaista. Paljakkaan ei ole sijoitettuna pysyvästi henkilöstöä. Kajaanin tilat uusittiin syksyllä 2017.

Lukella on Sotkamossa biokaasulaitos. Luke tekee sen operoinnissa yhteistyötä yrityksen kanssa (BioGTS). Biokaasulaitosta hyödynnetään tutkimuksessa erikseen sovittavalla tavalla. Sotkamon peltoja hyödynnetään tutkimuksessa vielä vuosina 2018 ja 2019. Seppälässä on vuokrattu peltoresurssia koetoimintaa varten.”

Sotkamossa jatkuu peltoviljelyn koetoiminta 2019 saakka sekä biokaasulaitoksen toiminta kiinteistön lämmitykseen integroituna. Pääosasta toimitiloja on luovuttu ja käytössä on koetoiminnalle tarvittavaa teknistä tilaa sekä henkilöstön sosiaalityilat.

Tutkimuksen osalta toiminta on integroitu Luken toimintamallin mukaisesti tutkimusaloihin. Kainuussa tapahtuvaa tutkimustoimintaa voidaan suunnata hankerahoituksella ja Kainuuseen kohdistuvaa Luken tutkimustoimintaa voidaan toteuttaa tarvittaessa muissa Luken toimipaikoissa.

Luke-Kainuu on valmistellut yhteishankkeita KAMK:n ja yliopistokeskuksen kanssa. Luken tutkimus- ja asiantuntijapalveluja on Kainuussa hyödynnetty mm. biotuotetehtaan (lähikuituhanke) ja muissa metsäbiotalouden selvityksissä. Luke on sopimuksella osallistumassa Oulun yliopiston Kajaaniin sijoitettavan biomittausten professuurin ja tutkimusryhmän perustamiseen 3-5 vuoden hankkeena. Muut hankkeen rahoittajat ovat Kainuun liitto, Kajaanin kaupunki, Valmet Automation ja St1.

Liite: Luken vastaus Kainuun liiton lausuntoon

Kainuun liiton antamaan lausuntoon MMM/Luke on antanut seuraavan vastauksen:

Muutoksen yhteydessä muodostetaan Luke-Kainuu, jonka osalta on käynnistetty strategia- ja aluelähtöisesti vaihtoehtoisten mallien selvitystyö yhdessä keskeisten aluetoimijoiden kanssa. Paltamon toimipaikkaan keskitetyllä tutkimusympäristöllä voidaan ylläpitää vahva läsnäolo Kainuussa. Luke Kainuun kehittämistyössä huomioidaan vahva alueellinen toimijaverkostoyhteistyö sekä entistä vahvempi julkisen ja yksityisen alueellinen kokeilu- ja kehittämistoiminta. Yhteistyötä Kajaanin yliopistokeskuksen toimijoiden kanssa lisätään. Luke sopi Kajaanissa järjestetyssä yhteistyöneuvottelussa 26.11.2015 käynnistävänsä uuden toimintamallin vaihtoehtojen kartoituksen strategia- ja aluelähtöisesti niin, että pyritään turvaamaan biokaasulaitoksen toimintakokonaisuus kokeilu- ja kehittämisalustana yhdessä elinkeinotoimijoiden kanssa.

Mukaan uuden toimintamallin vaihtoehtojen laadintaan haastettiin Maakuntaliitto, Sotkamon ja Paltamon kunnat ja kunnanhallitukset, Kajaanin yliopistokeskus, Kajaanin ammattikorkeakoulu, Ely-keskus, sekä muut alueen keskeiset toimijat. Toimintamallin suunnittelutyö jaksottuu joulukuun 2015 -helmikuulle 2016 toimijayhteistyönä toteutettavissa työpajoissa. Uudessa toimintamallissa haetaan yritysälähtöistä kokeilu- ja kehittämistoimintaa biokaasulaitokselle. Luken tutkimustoiminnot tulevat sijoittumaan nykyistä kiinteämmin Paltamon yhteyteen, mutta samalla vahvistetaan yhteistyötä alueen yliopisto-korkeakoulu-keskittymiin. Tutkimustoiminnan monipuolistaminen kytkeytyy mm. digitalisaation mahdollisuuksiin tietoaainestojen hyödynnettävyydessä ja palvelukehityksessä, uusiin mittausmenetelmiin ja puhtaisiin teknologioihin sekä sinisen biotalouden kasvumahdollisuuksien tukemiseen.

|

Liite 2: Luken ja kainuulaisten sidosryhmien yhteiskokoukseen osallistujat (10.6.2016)

Etunimi	Sukunimi	Titteli	Yritys / Organisaatio
Virpi	Alenius	asiakasvastaava	Luonnonvarakeskus
Mika	Arffman	toimitusjohtaja	Envitecpolis Oy
Johanna	Buchert	tutkimusylijohtaja	Luke
Jyrki	Haataja	johtava asiantuntija	Suomen Metsäkeskus
Mika	Halttu	Aktivaattori	Kainuun ja Koillismaan Kalaleader / Oulujärvi
Leader ry			
Pirjo	Heikkinen	toiminnanjohtaja	Elävä Kainuu LEADER ry
Asmo	Honkanen	tutkimus- ja kehittämispäällikkö	Luke
Kalle	Hoppula	vanhempi tutkija	Luke
Kati	Hoppula	Tutkija	Luke
Markus	Huolila	Johtava kalatalousasiantunt	Lapin ELY-keskus
Janna	Husu-Kallio	Kansliapäällikkö	MMM
Pekka	Hyvärinen	Erikoistutkija	Luke
Maria	Hyvönen	markkinointisuunnittelija	Luke
Vesa	Härkönen	hankintapäällikkö	Metsähallitus
Mari	Jaakkola	Laboratoriopäällikkö	Oulun yliopisto, CEMIS-Oulu
Erkki	Joki-Tokola	Ryhmäpäällikkö	Luke
Marko	Jokinen	Kehityspäällikkö	A-Tuottajat Oy / AtriaNauta
Tapio	Kakko	Toimitusjohtaja	Kainuun Voima Oy
Heikki	Kanniainen	elinkeinoasiamies	Puolangan kunta
Jukka	Kantola	toimitusjohtaja	KaiCell Fibers
Leena	Karjalainen	Koulutuspäällikkö	Kainuun ammattiopisto
Markku	Karjalainen	kenttäpäällikkö	MTK-Pohjois-Suomi ry
Timo	Karjalainen	Kehityspäällikkö	Kajaanin yliopistokeskus
Jutta	Kauppi	Asiakkuusjohtaja	Luke
Jukka	Kempainen	tutkimussihteeri	Luke
Katja	Keränen	projektipäällikkö	Luke
Tapani	Kiiskinen	Projektipäällikkö	Woodpolis
Mika	Kilpeläinen	Kunnanjohtaja	Sotkamon kunta
Pekka	Kilpeläinen	Tutkimuspäällikkö	Oulun yliopisto, CEMIS-Oulu
Turo	Kilpeläinen	Rehtori	KAMK
Pekka	Knuutinen	yksikön päällikkö	Kainuun ELY-keskus
Taneli	Kolström	asiantuntijapalveluiden johtaja	Luke
Erja	Konttinen	Tutkimusmesstari	Luke
Pekka	Korhonen	tutkija	Luke
Kimmo	Kukkavuori	Kehittämispäällikkö, Kummijohtaja	Luke
Heidi	Kumpula	projektipäällikkö	MTK-Pohjois-Suomi
Johannes	Laiho-Kauranne	Johtaja, Tilastopalvelut	Luke
Ilkka P.	Laurila	kehitysjohtaja	Luke
Jari	Lindeman	Projektipäällikkö	Luke
Anne	Lukkari	Sotkamon kunnanvaltuuston	1.vpj,maakuntavaltuutettu Sotkamon kunta
Juha	Maatta	kehittämispäällikkö	Kainuun ELY-keskus
Pentti	Malinen	maakuntajohtaja	Kainuun liitto
Tuomo	Mikkonen	elinkeinopäällikkö, Kainuu	Suomen metsäkeskus
Tarja	Moilanen	maaseutukoordinaattori	Kainuun ELY-keskus
Simo	Moisio	Toiminnanjohtaja	Arktiset Aromit ry
Sanna	Nikola-Määttä	Toimistopäällikkö	KaiCell Fibers Oy
Risto	Oikari	johtaja	CEMIS

	Pirjo	Oikarinen	toiminnanjohtaja	Oulujärvi LEADER
	Harri	Peltola	hallituksen pj	Puolangan kunta
	Anne	Pihlanto	erikoistutkija	Luke
	Marjatta	Pikkarainen	toiminnanjohtaja	Kainuun maa- ja kotitalousnaiset,
ProAgria Kainuu	Heli	Pirinen	Opettaja	Kainuun ammattiopisto
	Juhani	Pyykkönen	Biotalouden joh asiantuntija	Suomen Metsäkeskus
	Olavi	Pääkkönen	Toiminnanohjaaja	Kuhmon riistanhoitoyhdistys
	Heikki	Rahko	Kenttäpäällikkö	MTK ry metsälinja
	Saija	Rasi	erikoistutkija	Luke
	Arja	Rautiainen	Projektisihteeri	Luke
	Tommi	Ruha	Toimitusjohtaja	Kuhmo Oy
	Vesa	Ruusila	Johtaja, asiantuntijapalvelut	Luke
	Eeva-Liisa	Ryhänen	johtaja	Luke
	Anu	Räty	Tutkija	Luke
	Raili	Sironen	kalataloustarkastaja	Kainuun ELY-keskus
	Teuvo	Suutari	Jäsen	Kainuun alueellinen riistaneuvosto
	Anu	Tervonen	kehitysjohtaja	Paltamon kunta
	Aarre	Toivonen	tutkimusmestari	Luke
	Asta	Tolonen	kunnanjohtaja	Suomussalmen kunta
	Mikko	Tolonen	puheenjohtaja	MTK Suomussalmi
	Eila	Valtanen	Kaupunginjohtaja	Kuhmon kaupunki
	Elina	Virkkunen	Vanhempi tutkija	Luke
	Vesa	Virtanen	johtaja	Oulun yliopisto/Kajaanin
				yliopistokeskus
	Mari	Walls	pääjohtaja	Luke
	Janne	Ylijoki	tutkimusmestari	Luke